

**ДИМИТЪР ДОНЕВ
ГЛИНЕНА ЛАМПА
НАРИСУВАНИ
СТИХОТВОРЕНИЯ**

chitanka.info

На моите съселяни — близки и далечни

Обичам земята, нейната топлина, зеленото ѝ дихание, стъпките на хората. Такъв спомен съм запазил и за родното си село Стърмен, което

Янтра обвива като подкова. Детството?! То е най-любопитното и щастливо време в моя живот. В лятната пещ криех рисунките си, за да не попаднат в ръцете на мама. Тя често отваряше писаната ракла и погледът ми улавяше нарисувания от баща ми кон. Опитвах се да го пресъздам на стената. Баща ми беше овчар, познаваше само животът на стадото. Вълшебството, което ме плени, дойде от народните умотворения на баба ми за магьосници, навъртащи се около гераните.

Дълбоко у мен и сега живее красотата на селския бит. Помня вкуса на трапезите с наредените обредни пити, дъха на избеленото пране край реката. Тази красота съм съхранил и до сега, когато рисувам и пиша. А стиховете — те са целия ми живот. Носил съм ги дълго в сърцето си, дано останат дълго и при вас.

Авторът

I.
ПАСТОРАЛЕН ПЕЙЗАЖ



Пейзаж (литография), 1967 г.



Чанове (литография), 1967 г.

КАТО ПЕСЕН

Село, село,
белочело
— каменна иглика,
що ме мамиш
с поглед мамин,
с пролет пъстролика?

Дали пети
— недопети
песни да допея
или лети
— недолети
стомни да долея?

Дали гонен
— недогонен
вятър да догоня
в твоите ниви,
златогриви
на гърба на коня?

И да зная,
че до края
аз съм ти потребен,
като песен,
като есен,
като мирис хлебен.

ПРЕД ЖЪТВА

*В лъчи проблясва едро жито,
нашепват зрели класове
и аз долавям /без да питам/
познатите им гласове.*

*Замлъкват птиците край пътя,
щурците скриват своя лък
и само някъде прикътан,
се чува глас на пѣдпѣдък.*

*Потѣва сламената шапка
на слънцето в златиста рѣж
и натежава всяка капка
от първия априлски дѣжд.*

СЛЕД ЗАЛЕЗ

На Иван Кръстев

*След залез върбите се свеждат
над Янтра под сноп от лъчи
и селските къщи поглеждат
с присвити от слънце очи.*

*А в синята вечер от къра
щом звъннат познати коли
и момък на месец бакърен
напива момински котли,*

*довява с попътния вятър
лек мирис на жито, на ръж
и сякаш пътуват нивята
със сламка в косата на мъж.*

ЮЛСКИ ВЕЧЕРИ

*Юлските вечери
вечно се помнят
с полъх в дърветата,
с едри звезди.
Тръгнеш по пътя
с две писани стомни,
тръгват след теб
и две мокри следи.*

*В тихите улици
клоните сплитат
кичур зелен
и от селския плет
вдига глава
любопитната пита
на избелял
от дъжда слънчоглед.*

УТРО

Не е ли щастие това;

*да дишам още, да живея,
да имам в две очи света
и утрото, което пее,
да знам, че някой ме обича
и с трепета на пролетта
пак в моята душа наднича.*

Не е ли щастие това?

НА РАЗСЪМВАНЕ

*Нека тръгнал в нощта,
да ми бъде в полето
топъл одър пръстта
и завивка небето.
Нека в тъмни гори
да ми шепнат реките,
а отново в зори
да ми махат ракити.*

*Взел от земната пръст
мъдрост, сила крилата
да едрей моя ръст,
като връх в планината.
Да е чист моя ден
и с усмивки щастливи
да поглеждат след мен
слънчогледови ниви.*

ЗАБРАВЕНА КИТКА

*Като сянка
зад хълма отсреща
се изгуби
сред напрат и здравец.
Как сега
в тези пътища грешни
да намеря
към тебе най-правия?*

*Всяка пролет
на теб ще прилича
щом развее
метличини плитки,
а по пътя
към хълма ще тича
една синя
забравена китка.*

НОЩНА БАЛАДА

*Тази нощ звездите бяха слепи.
Тази нощ звездите не говореха.
Вятърът събра листа след тебе
и ги вдигна, пътя ми затвори,
а душата — пръстената стомна
пръсна се на синура сред нивите,
заизлива мъката огромна...*

Сякаш някой в злато си отиваше.

НА ТРЪГВАНЕ

*С мен слиза хълма,
цялата земя.
Небето въси
вежди неприбрани
и аз стоя
на пътя онемял —
да тръгна ли
или пък да остана?*

*Как сам да отлетя
на оня бряг
и там да изплета
гнездо от глина,
когато ще ме чака
бащин праг
и пътя подир мен
ще ме проклина.*

В НАЙ-СВЕТЛИЯ ДЕН

*Денят се усмихва —
най-светлия ден —
белее в брези белокори,
златее в житата,
трепти възроден
след полет
на птици в простора,*

*а в мене е пусто.
Дали че е пуст
светът,
който сам съм понесъл
или че забравени
в селския пруст
замират и люлка,
и песен.*

КАТО ВСИЧКИ ХОРА

*Трябва други песни да запея,
друг по-земен път да избира.
Като всички хора да живея,
тръгнал под цветилата зора.*

*И да не тъжа за това време,
дирено отдавна преди нас.
Станало е почерняло семе,
а от него не се ражда клас.*

ГЛАСЪТ МИ

*Гласът ми,
грапав или нежен,
не ще замлъкне
изведнъж.
Ще свири
като сприя снежна,
ще шепне
като топъл дъжд,*

*догдето има
непознати,
незрими още
светове
и бащин праг
върху земята
като светлик
да ме зове.*

ВЪПРОС

*Аз лягам пак
и ляга с мене
смирена, сънна тишина.
Денят без пориви сломен е,
не търси полет,
светлина.*

*И както
всяка друга вечер
люлеят сънища света.
Животът мами отдалече.
Започва,
свършва повестта.*

*И няма край.
И пак се питам,
когато всичко прочета,
щом ядох от земята пита
с какво
ще ѝ се отплатя?*

ЗАВРЪЩАНЕ

*Поето ме посреща като син
и сини се усмихват небесата.*

Николай
Лилив

*Майко моя, отвори врата.
Вън ридат есенният вятър.
Нека вземе малко топлина
и да свие после над нивята.*

*Аз се връщам в звънналия мрак
/също като вятъра бях скитник/
и сега пред дървения праг
как живях без хората се питам.*

*Свеждам поглед. В святия покой
радостта по бузите се стича.
Този свят дали е още мой
и земята пак ли ме обича.*

*О, земя, не гледай мълчешком,
твоята усмивка ме изгаря.
Аз напуснах бащиния дом
и забравих селските дувари,*

*а пък ти ме срещаш като син
и догдето с поглед ме обгръщаш
злато ронят златните асми
и ме питат още ли съм същия.*

*Аз не зная. Сбирах с две ръце.
Сбраното по пътища остана.
Нося само своето сърце,
но и то е наболяла рана.*

*Майко моя, отвори врата.
Вън риде есенният вятър.
Нека вземе малко топлина
и да свие после над нивята.*

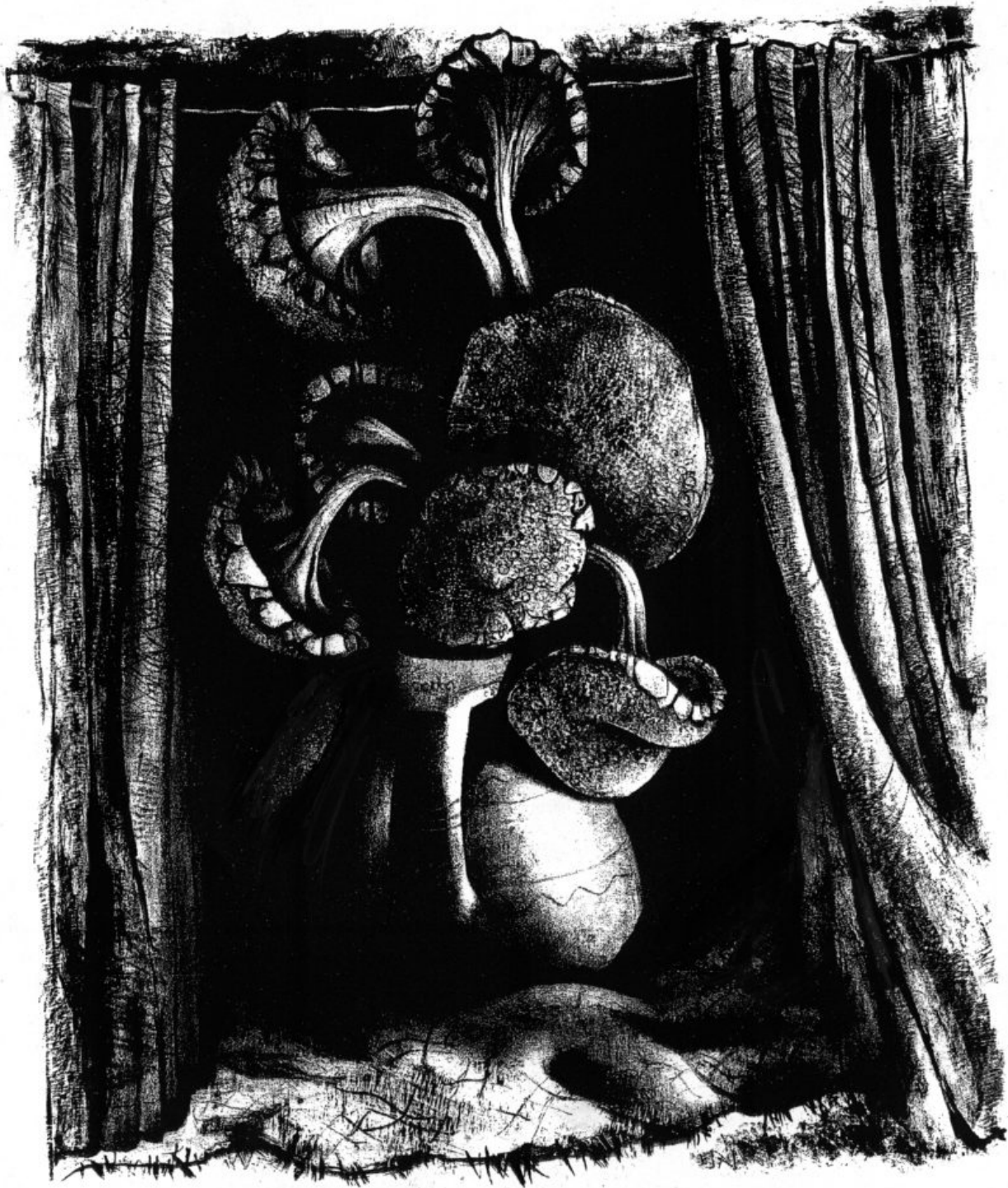
*Той ще се изгуби надалеч
в пътища, които не обичах.
Чувам стъпки и позната реч.
Радостта по бузите се стича.*

СИН НА ЗЕМЯТА

*Син на земята съм
и ще остана
верен
на нея
докрай.
Тихо живея —
без мъст и закана,
спрял под дъгата на май.*

*Нямам визитки,
не ставам за пъзел
гладък,
лакиран
и нов.
Нося в сърцето си,
в простия възел
триста жълтици любов.*

II. ЗЕМНА ПАЛИТРА



Слънчогледи (литография), 1966 г.

СТЪРМЕН

Стърмен,
в мене заселено —
шепа разпръснати къщи.
Спретнати къси недели
все по зелено
 се връщат.

Село,
което го няма
в картите на света,
но живее
до днес белокаменно
в една стъпка
върху пръстта,
в един гвоздей варосан
под луната
на острите сърпове,
в едни носени — недоносени
 по роса
 и по мръкнало
 кърпи.

Село,
на стръмно засято,
стъпило здраво в браздите.
Янтра
обвива земята му,
както подкова —
копито.

ГЕРМАН

*Когато имаше суша, селяните
от моето село правеха човек от кал.
И понеже всички бяха жетвари, в
него оставаха житни зърна.
Оплакваха го, после го пускаха в
реката, където все още течеше вода
и чакаха дъжд.*

Този човек наричаха ГЕРМАН.

*Върху напукана земя
съм се родил.
Денят изгарял...
Слънцето
приличало на празен медник,
а селяните
молели за дъжд.*

*През рамото на зноя
са ме носили
и като траките
са плакали
над черноземното ми тяло.*

*Не ме ли забелязвате
или не искате
да ви напомням за земята?*

Но съществувам!

*Под сянката на някой облак
ще се пръсне
тялото ми пръстено,
прободено от житен клас.*

ЛЕТЕН СЛЕДОБЕД

*И все не мога да си спомня
лицето ти —
листо тополово.
Тече вода
от стомна пръстена
в трева набола,*

но няма път.

*А някъде
звънят коси
и в равното
се връща равен мирис
на кукувича прежда.*

*Недопята,
отлита песента,
която косът свири,
но продължава в мен.*

*И по нататък,
далеч зад оня хълм
със слизащите къщи,
където аз съм друг,
но ти оставах.*

*Оставах същата,
оставах.*

ПРЕДЕЛ

*До тук е лятото.
Нататък —
сбрал облаци
едва, едва —
пристъпва хладен,
дрипав вятър
по оредялата трева.*

*Обсажда голите баури,
издухва слънцето
и пак
под клони ниски
се провира
и ляга
в мокрия листак.*

*Но горе
над самия вятър,
под облачния небосвод
тежи обратно
към земята
все още
недостигнат плод.*

В РАННА ЗИМА

*Прелетяват в ранна зима
жерави към южен остров.
Път се вие,
дом си имам,
порти не залоствам.*

*Нека бягат,
нека стенат,
подивели в своя полет.
Ляга ивица пред мене
— сянка на топола.*

*Като птиците не мога
в две гнезда
да търся пламък.
Лунен сърп — звезда двурога
грее и за двама.*

ФРАГМЕНТ

*По пусти пътеки в предгория
тъмни
редят се на ивици бледни
листата...*

Сирак
Скитник

*Между звук и затишие
търся багра и песен.
Най-красиво двустишие
ражда кратката есен.*

*Листи, листи се стелят
и застилат полето.
/Сякаш в златна къделя
рой светулки просветват./*

*И напук на законите,
и на зимния вятър
стават празнични клоните
и най-чиста земята.*

ЗИМНО ПЪТУВАНЕ

Бели пътища,
бели дървета
и забързани
бели
бърда...

На ледунка
край бързея свети
закъсняла,
дъждовна следа.

Изтънял е
под клоните мрака.
Не тече.
И разбирам сега,
че на тая земя
ме очаква
път извит
като бяла дъга.

Някой още
на прага ме пита:
„Ще се върнеш ли?“
Сипе се сняг
и засипва
вихрушка следите,
разпилени
в среднощния бяг.

Бели пътища,
бели дървета
и забързани
бели

бърда...
Пада сняг
и съвсем неусетно
ме докосва
безсънна звезда.

БЪДНИ ВЕЧЕР

*С камбанен звън над покривите вън
по тънки нишки дим се спуска вечерта
и сякаш всичко е небивал, чуден сън,
премрежен от искри, от снежна белота.*

*Звезди валят и в този звездопад
блести под паднал скреж пътека към дома,
по който севернякът — друмник белобрад
разнася бели като зимата писма.*

ГОДИШНИ КРЪГОВЕ

*Трябва да повтаряме в живота си
природата.*

*Да живеем като дърветата,
като птиците...*

*Да умъдряваме всяка година
с един единствен кръг,
макар и уязвими с възрастта си.
Да бъдем силни и тогава,
когато в свечерените ни клони
не блика светлина,
ни капка земна влага.*

*Трябва да повтаряме в живота си
природата.*

*Да живеем като дърветата,
като птиците...*

*И достигнали
до пределната висота,
да паднем забити,
като камък в земята,
оставили белег, подобен на птица.*

УРОК ПО РИСУВАНЕ

*Когато рисувам дърваря
аз виждам в очите му
две забравки —
две сини звездици,
две пълни с кобалт езера,
където се смее гласът
на отпловала птица,
където пътуват
две капки дъждовна вода.*

*Когато рисувам дърваря
аз виждам в лицето му
сянка от есенен сплитък,
заслизло утро
по тъмните стволоче,
пътеки, покрити с игли
на смолисти дървета
/където душата на бора
през дупчици обли просветва/
и паднал дъждовник
под облак дъждовен
за дъжд на дъжда да се моли.*

*Когато рисувам дърваря
аз виждам в ръцете му
обръч от върше за огрев
и възли,
обвързали с жилаци корени
сънни кории,
където в забравени стъпки
от горски копита
вода ненапита се крие.*

*Аз виждам и вятъра,
който с едно неугаснало цвете
през зимните дни разговаря,
когато рисувам дърваря.*

ЗОГРАФ

*От образа, изписан на стената
останало е само*

*едно око,
една ръка
и връх на четчица —
догаряща свещица.*

*Дори и името му е погребано
до две чертици овъглени —
два червени еретика.*

*Дали е Божи син — зограф незнаен
или пък таен пратеник на ктитор знатен,
наметнал плащ — осанка златна.*

Не знам.

*През времето при нас се връща
и знак препраща —*

*едно око,
една ръка
и връх на четчица —
догаряща свещица.*

КЪМ ДОМА

*Кат майка ноц с усмивка блага
запали свеци от светулки.*

Ник.
Вас. Ракитин

*Хората при хора се завръщат.
Връщам се, не е ли вече късно.
Клоните с луната се прегръщат,
къщите се губят нейде пръснати.*

*Янтра, заблестяла отдалече
като пръстен моя край обвива
и се носи след светулки вечер
на житата сплетената грива.*

*Стривам клас, отронвам стих и зърно.
На щуреца радостта прегръщам.
Път постила черга да се върна
и звезда ме води в родна къща.*

РОДНА СТЯХА

*Колко стара е родната стяха.
Да я бутнеш, ще падне. Дори
тази пролет и птици не спряха,
прелетяха над нея в зори.*

*Над потънала в сажди камина,
до прегърбени дълги греди
спят сахани и вятър в комина
свири още и жалби реди.*

*Но когато пред нея застана
в мене пламъче звездно играй,
отболява най-тежката рана,
спомен става далечният край.*

*Тук зад старите порти разкъртени,
в стрък от корен през пръстния под
се пробужда душата на мъртвите
и прелива в самия живот.*

ЦЕЛЕБЕН ОЛТАР

*Затрептяла душата ми светла
за предели попътни милей.
Стихнал вятър ту бяга в полетата,
ту в две топли бразди се люлей.*

*Заобикнал и Стърмен, и Тракия,
необходил далечни места
ту се връщам, ту тръгвам по някой
земен път, непознат на света.*

*Но където и аз да отида
все пред мене е родния край,
този светъл простор, този свиден
свят, притихнал под звездния рай.*

*И се връща в душата незримо
оня трепет първичен и стар
към земята с най-нежното име —
дар от Бога, целебен олтар.*

ЗЕМНА ПАЛИТРА

*Там, където Янтра в своя сън пътува
и вечерник рони прах от звезден път,
тихо мир разтваря моят селски Лувър
от заспали ракли до безсънен рът.*

*Бяло до зелено пролет китка кити,
лятно слънце слиза в клони и листа,
есента завързва зърно в златни пъти
и потичат багри в зимна белота.*

*Бяга в рижни ниви конче без юздица,
спира до стъмена горска падина,
в кладенче отпива от сълза водица —
сякаш че отпива лунна светлина.*

*А в полето житно, от щурци превзето,
село — пръснат бисер в път извит белей.
Янтра с мокро цвете ръси му нозете,
вятър го повива и в бразди люлей.*

*И пътуват сенки, образи и птици,
празнични недели, делнични лета,
но остава в мене, в моите зеници
Стърмен с блясък сърмен твойта красота.*

III. ПАТИНИРАНО СЛЪНЦЕ



Млад овцевъд (литография), 1971 г.

БЪЛГАРИЯ

I.

*До бели извори,
под тъмни брястове...*

*Една —
единствена,
до гроба.*

*Широка
колкото крило на ястреб
и дълга
три синджира роби.*

*Земя поробвана,
но неотнета.
Без граници
на хвърлей място —
от прага на кръвта
до връх,
където
гори звезда
и птица властва.*

II.

*Где ли си раждала мъката,
мъката —
непознатата, —
дето все ходи по живите
и не умира
с умрелите?*

*Где ли си раждала силата.
силата —
непознатата, —
дето е носила пряпорец
вместо глави
на предатели?*

ВИСИНА

На Христо Черняев

*Стъпала,
стъпала,
стъпала —
хоризонт на България.
Само горе над тях
на победата символа свети.*

*За какво ми е техния брой?
Всеки българин тук ги измерва
с ускорения пулс на сърцето си.*

*За какво ми е техния брой?
Не ми трябва!
Зная тяхната истинска стойност,
зная тяхната точна цена,
че от първото земно стъпало
ме грабва
тази Шипченска висина?*

ОРЕЛЪТ

На Христо Банковски

*От острите скали —
извити саби —
отлита, предусетил сетни дни.
Превзема връх, достига висини
в самотното небе,
далеч от слабите.*

*И няма вик предсмъртен.
Има само
отронени от залеза пера,
които по зелената мера
се пръскат
и оставят кървав пламък.*

ПЛАНИНСКИ СЕЛА

На Иван Давидков

*Високо,
мълчаливо,
под покрив от крила
отиват си,
отиват
планинските села.*

*Далече с тиха дързост
светулков дъжд тече
и светят всички бързеи
към град или градче.*

*А горе
шума скрива
пътеки и била.
Отиват си,
отиват
планинските села.*

ШИРОКА ЛЪКА

*Далеч,
далеч от този тъй далечен град,
наречен Смолян.
Смола тече от наранени борове.
И в Устово дори не можеш да избягаш
от оня вик
на подивяла мъка
по други върхове
и побелели къщи.*

*Сега единствено на теб се моля,
не ме напускай никога!
Аз помня още твоя светец
зелен ръкав
Широка лъка.*

*Под твоите мостове
— вити лъкове,
тече водата снежна
и в мен изтича.*

*На рамото ми пада слънчев лист,
трепти под покривите есенни
свесло от злато
и слиза вятърът,
нарамил осенова шума,
безшумно,
като полъх на далечно ято.*

И няма връщане!

Навлизам в улици и къщи,

*в легенди каменни и пресли
и винаги ме грее светлината,
голяма,
колкото листо.*

ЛОПУШНА

*Лопушна,
Лопушна —
люлка люшкана от ветрове.
Гневно червено сърце
под зелена риза на върховете.
Малко селце,
като юмрука ми стегнато,
през което Огоста
като вена тече.*

*Тук са разстрелвали слънцето —
кърваво кръгло хоро.*

*Но отново
стои край тополите,
спрели на пътя.
Натезжава от плод
и целува пръстта
или просто
 *пред портите сяда.**

*Слънце,
слънце в очите ми...*

*Ослепявам и падам
върху стена от слънчогледи
и не мога да бъда спокоен.
Тук дъждът е проправял порои
и горещият ден е обгарял земята.
Тази земя
като юмрука ми стегната,
 *твърда,**

неравна
— *равна на себе си.*

ВИК

*За какво ми е равен живот,
равен живот
и безгрижие?*

*Нямам имот
и добитък за стрижене.*

*Само конете,
рижите,
но и те
търсят следите си.
Рият земята,
прият копита
в посечени черепи.*

Нямам имот...

*Имам тебе земя —
черна в бръчка от спомен,
бяла в съня ми.*

*Вик съм
между два реда от песен.
Търся връх
в разкривените букви
на твоето име
и питам:*

*За какво ми е равен живот,
равен живот
и равно ложе?*

*Сълзата ми спи
под острието на ножа
и сънува Хаджи Димитър.*

ЛЪЖЕИВАЙЛО

*Кой си
и къде е твоята столица?*

*Тази ли
под слънчевата вежда
на зората в каменните скатове
или долу, дето ме поглеждат
сто лица,
осъмнали в реката.*

*Янтра,
ризница захвърлена
в царските нозе на Царевец.
Няма го Ивайло,
Бърдоква
влиза в столицата на сърцето ми
и внезапен вятър
ме пронизва:*

*Кой си и къде е твоята столица?
Кой съм?!...*

*В мен говорят парици, отроци —
армията на кръвта ми.*

*Кой съм?!...
Стига!*

*Още на овчарски соп
бесят чанове и брадви.*

Селяните

*ако не завързват снопи,
вдигат станове,
сънуват сватби.*

Аз съм техният Лъжеивайло!

КАМЕНЕН НАДПИС

*„Цялото това пространство,
което е дълго тридесет дена
път,
а широко повече от десет дена,
се нарича България.“*

*/Из
хроника от XII
век/*

*Сънувам ли
или самия
съм надпис в каменните улици?*

*Нахлуват ханове и конници.
Земята
търси семена за корени.
Един монах,
като в икона,
вдълбава твоята история...*

Сънувам ли?...

*Конете,
с вятър в нощните си гривви,
развяват стяг от Дунав до Марица
и мойта кръв,
премного дива,
шуми в кръвта
и на орлицата.*

Но няма сън.

*Кръжи спокойствие
над каменни оброци.
Не стъпват врагове.
Не чувам звън.
Не удрят черепни чела
камбаните,
а само идват гласове
и чукаат по забравени врати
стрелите
на далечни ханове.*

*Българийо,
ръждива угар
от мечове и белезници,
от кости на брадясали мъже,
от стонове
и възглас на войници,
понесен от крилати ветрове.*

*На триста стъпки място
все още имаш място
за къщите
на неродените ни синове.
Тия,
дето те родиха,
умираха по върхове.*

IV. ДОКОСНАТИ ПРЕДДВЕРИЯ



Майка с дете (литография), 1969 г.

ОБИЧ

На жена ми Юлия Златева

1.

*Вратата,
пръстената ваза,
набраните цветя от вчера,
викът
„Върни се рано за вечеря“
и две ръце,
изгрели на перваза
на синия прозорец
след неделя —*

това си ти.

*Аз търся твоя образ
върху венчалните възглавници
на мама,
подпрели бялата стена
в дома на село,
защото знам,
че друга обич нямам.*

*И отпътувал
ще се връщам
далеч от гари
и безсънни влакове
и с трепета на твоето очакване*

на прага
ще те нарисувам.

2.

Ти не си къшей хляб
на софрата ми,
нито пояс,
 препасан на кръста.
Пет заръки препрати по вятъра,
пет заръки
без клетва
и пръстен.

Аз дойдох.
И разтвори обятия
не попитах
 за твоето минало.
Ти приличаше много на лятото,
а бе есен —
наливахме виното.

3.

Юлия,
юли е.
Твоето слънце ме грее.
Грозд над мушката лозница люлее.
Слънчево зайче наднича през нея,
спира в очите ми,
 трепка,
 светлее.

Юлия,
юли е.
Всичко наоколо пее.
Багра неземна и земна палитра,
клонче зелено и плодна жарава
диша, под Божия скиптър живее,

*в мене узрява —
в тебе златее.*

*Юлия,
юли е.*

ПРИКАЗКА

На дъщеря ми

*Ще замина. На някоя гара
ти ще бъдеш в тополите цвят
или спомен за приказка стара,
много стара за нашия свят.*

*Един Андерсен с дарби големи
ще разтвори пред теб небеса,
за да тръгнат с мечтите навреме
всички земни добри чудеса.*

*Вярвай в малката дума, която
ще ти каже под покрив зелен,
за да може след теб и нататък
да блести до последния ден.*

*Ще намери и принц да се влюбиш.
/Всяка приказка свършва така./
Ако някога в път се изгубиш,
ще измисли и златна река,*

*златно слънце, което догаря
и трептене на златни върби...
А отново на някоя гара
някой Андерсен стар ще скърби.*

РЕЗКИ ОТ ВЪГЛЕН

*На дъщеря ми, която в ателието
под таванския прозорец беше изподраскала
с въглен цялата стена, за да ви нарисува.*

*Самотни есенни дървета —
резки,
изронени
от въглен.*

*Защо стоите в този петък
като наказани до ъгъла,
преди да сте проходили?*

*Дали, че досега
не съм ви срещал
и моето самотно рамо
не е тежало от умора
върху прозрачните ви клони
или, че дъщеря ми,
недостигнала до горе
е плакала под вашите трептящи,
недорисувани
корони.*

Самотни есенни дървета...

*Но тя в съня си ви рисува
как вдигате неравни пръсти,
пропукватے стъклото на прозореца
и оня вятър,*

в който свети
лист,
крило
или зорница,
отронва по стъблата ви
върху стената
зърна от звездна броевица.

ЕДНОГОДИШНО ДЪРВО

На сина ми

*Да поздравим едногодишното дърво.
Небе да му дадем,
тъгата му да вземем,
да може в тънките му пръсти
лунно зарево
да освети мечтата му
пред цялата вселена.*

*То крие пръстен
в крехкото си тяло
и първи семена от слънцето родени.
Сега е черно,
утре ще е бяло
и паяк там опъва
своите антени.*

*То търси път —
надолу и нагоре
и няма никога да разбере до края,
че пъпната му връв —
е коренче от орех,
завързано за портата на рая.*

ТИШИНА

*В памет на майка ми
Мина Радева Донева*

*Тишината
е легнала в твоите шепи
като глухарче.*

Няма вятър.

*Само звездата
на моето детско хвърчило
пътува над сенки
и хребети.
Събира посоките на света.
Смалява земята,
 смалява,
 смалява,
докато
заприлича
на тебе.*

ОЧАКВАНЕ

*В памет на баба ми
Неделя Захариева Донева*

*Кой открехва тая вечер
пътната врата,
вятърът ли — гост далечен
или есента?*

*Няма вятър и не свличат
клоните листа.
Само месецът наднича
скришом зад плета.*

*Ти ли тихо вѐн отвори
пътната врата?
Ти ли в бащините двори
идваш през нощта?*

*Казват над планински камък
птиците кръжат.
Казват, ала в гроба само
дрехите лежат.*

*Жив си ти! При мен се връщаш,
чакаш ме по мрак.
Хляб и огън има в къщи,
всичко има пак.*

Хлопна вѐн, а няма вятър,

*не шумят листа.
Само месецът премята
рогче над плета.*

СЪДБА

На нашите майки

*Звъни, звъни, завинаги звъни
на лятото жътварската камбана
и остаряват селските жени
под купола на Кумовата слама.
Орачът на годините бразди
челата им, усмивките засява,
но те вървят под падащи звезди,
сънуват лято, есенни жарави.
Децата им, разпръснати навред
по чужди пътища в страни незнайни
не ще се върнат — само някой ред
на картичка с пейзаж омаен
и толкова... Останали сами
цветя засаждат, разговарят с птици
и бавно гаснат в своите тъми
с отворени от чакане зеници.*

V.
СЕЛСКА КРЪВ



Селянка (литография), 1972 г.

ЖРЕБИЙ

*Нека бъда докрай на света —
един пътник без хляб и без покрив,
но над мен да прелитат ята
и дъждът все на път да ме мокри.*

*Нека бъда докрай на света —
едно голо дърво сред полето,
с черна сянка — петно на пръстта,
но да спирам с гърди ветровете.*

*Нека бъда докрай на света —
с две ръце, непрострени за ласка.
но сърце да повдига гръдта,
а не празен патрон от паласка.*

В ЧУЖДИЯ ГРАД

О, ноц на поруганите
скрижали,
самотна, безнадеждна, бди над
мен!

Димчо
Дебелянов

Тихо проплакал,
с надежди излъгани
рони дъждът
пожълтял листопад.
Голи дървета
чернеят зад ъгъла,
чужд опустява
среднощният град.

Где да отида? —
очите ми питат.
Где да отида? —
прозорци мълчат.
Само луната —
забравена пита
бяга по друма
на Млечния път.

ПОД ДЪЖДА

Сам.

Сам.

Сам.

*Чука часовника,
капе капчука —*

сам,

сам,

сам.

*Стискам
юмруци и устни.*

Няма да плача?

*Нама да плача,
но плаче
сърцето ми —*

сам,

сам,

сам.

ПРОЗРЕНИЕ

Tempus omnia revelat
/Времето всичко открива/

За какво ми е всичко това
в този свят,
оскотял за насъщния?
Всички думи
са празни слова,
всички клетви от вчера
все същите.

Да се лъжа, че още не са
мойте дни
преброени,
завалени
и осъмнал, под капка роса
съм погребал
сълзите на залеза.

ЕЛЕГИЯ

*Дори да не живея сто години,
под стрък трева да стана спомен само,
те, небесата пак ще бъдат сини
и някой пак без глас ще шепне „мамо“.*

*Цветята пак в росата ще се къпят
и птиците от юг ще се завръщат.
Деца ще ги посрещат с вик на пътя,
гнезда над стари чардаклии къщи.*

*От хълмовете пак дъждовен вятър
ще гони стадо облаци към здрача,
дъгата ще се вдига над нивята
и някой друг под нея ще закрачи.*

*Какво че утре или след години
под стрък трева съм станал спомен само.
Те, небесата пак ще бъдат сини
и някой пак без глас ще шепне „мамо“.*

СЕЛСКА КРЪВ

*В шарена люлка съм кърмен,
няма да бъда такъв!
Моето село е Стърмен,
друга е моята кръв.*

*Как да живея затворен?
Искам живот без стени!
Искам над камък и корен
полъх зелен да звъни.*

*Да не тъгувам, загдето
тръгнал по вашия друм,
с клетка сменил съм полето,
песните с някакъв шум*

*и да забравя, че блика
в жилите селската кръв.
Слушайте, спрете да викате!
Няма да бъда такъв!*

НЕОЧАКВАНА СРЕЩА

Ти замина.
След тебе остана
една дълга бразда незасята
като жива отворена рана,
като песен
докрай неизпята.

Непознатият град
те подмами
с тези мраморни сгради и хижи,
с тези блеснали нощем реклами,
с това тихо
безмерно безгрижие.

Днес те мернах
да мериш паважса
и след всяка жена да се вглеждаш.
Досрамя ме земляк да ти кажа,
премълчах
и отминах свил вежди.

А трептеше
небето отгоре —
светъл купол над покриви черни,
обещаваше ниви и хора
на земята
и слънцето верни.

ПЪТЕН ПОВИК

*Не прибирай път предвечен
пояс преди влака.
Заминавам, тръгвам вече
и недей ме чака.*

*Нека бягат къщи бели
и дървета голи.
Нека лягат звездочели,
вършести тополи.*

*Нека друг в страни далечни
дири дар насъщен.
Аз се връщам в дом крайречен —
в родната си къща,*

*дето в майчина утеха
отдих ще намеря,
хляб под връшник, топла дреха
и приятел верен.*

СОНЕТ

*Може би не е така.
Може би си права още.
Магнах весело с ръка,
а не спя до късно нощем.*

*Мислех ще намеря лек,
друг ще срещна, ще забравя,
но най-свидният човек
все остава Богу равен.*

*Като прилив на река,
като първи трепет мощен,
ненадейно все така*

*идва и се връща още
и с невидима ръка
буди моя сън среднощен.*

СПОМЕН

*Видях
отсечено
дърво.*

*Столетно,
не от гръм строшено.*

*Годишните му кръгове
приличаха
на кръговете
на мишените.*

*И се затичах.
Тичах до забрава
назад
през виковете на брадви.*

*Но оттогава
животът ми
под удари тече.*

*Отглеждам в себе си
дръвче зелено,
което някой
в своя сън сече.*

ТРЕВОГА

*Дълги ноци и делници лишни
за какво сте в живота ми — простия?
Всеки път крие дири предишни,
всеки дом — господари и гости.*

*Аз съм гост, забравен на село,
а в града господар на квартира
и така между среци, раздели
неповити мечтите замират.*

*И тежи това време да лягаш,
да опиваш с очите тавана,
а набраната мъка да стяга
с черен пояс сърцето отрано.*

*Да се лъжеш, че утре например
пролетта ще разтвори вратите,
ще запее с най-звънката рима,
ще смени на живота чертите,*

*че ще стъпиш в браздената угар
да застъпиш под камъни злото,
за да кажат и хора и плугове:
„Всеки камък тежи на местото си!“*

НЕ ЗА МЪСТ

*Има хора, родени за полет,
но не смеят да тръгнат нагоре.
Вечер грешни на Бога се молят,
сутрин праведни с дявола спорят.*

*И вървят по пътеки утъпкани
като стари зажеглени биволи,
но разправят, че бянали крџпките
не са никога толкова бивали.*

*Кои крџпки аз искам да питам —
на баща ми по потните ризи
или тия, със злато обшити,
все за власт, за престоли и призове.*

*Не за мъст аз вървя по земята
и ме хваща с ръката си вятџра.
Не за мъст е прострял над главата ми
мир всемирен небесния шатџр.*

*Аз вървя да усещам как бие
това силно сърце под нозете ми,
тази твърда земя, дето крие
мџжка сила и корен на цвете.*

*И да мога при всеки да влизам
като гост, като брат еднокрџвен
с черна крџпка на бялата риза,
вместо бяла на черната съвест.*

VI.
ЕДИНСТВЕНА ПРИСЪДА



Селски годешар (литография), 1965 г.

ВЯТЪРЪТ

Аз съм вятърът,
който от преспите иде.
Спирам тук,
ставам мост между пътища.
Чувам вашите стъпки,
натежавам от гняв и обиди
и добре, че земята е кръгла,
за да мога да стъпя
между вашето утре,
между моето днес.

Ненощувани сънища
и осъдени думи
са постелята моя в озвездения лес,
но в гнездата на раните
аз отливам куришуми
и от изгрева късам
справедлив манифест.

Давам сила на слабия,
а на птиците вяра в крилата им.

Между хляба и ножа
няма място за мир.
Няма нищо какво да загубя,
освен да загубя главата си
и не търся спокойствие,
нито златен мундир.

Аз засявам в сърцата ви моята песен,
моя светъл протест,
моя утрешен ден,

*за да няма убити и гладни,
обесени,
вик от мъката победен.*

*Аз съм вятъра, вятъра...
И върти се земята.
Спирам тук,
ставам мост между пътища.
Чувам вашите стъпки,
натезавам от гняв и обиди
и добре, че земята е кръгла,
за да мога да стъпя
между вашето утре,
между моето днес.*

ЕСЕНЕН МОТИВ

*Ранено ли е утрото, та залезът кърви
или прокуден плач на птица ме пробужда.
Къде е този плач,
не е ли сън?
Вън само вятърът свисти,
разкъсва като знамена
на слънчогледите листата
и капе светлина.
Не е ли светлината капка лудост?
Подковите на пътната врата
не са ли истинска заблуда
за щастието на света?
И може би затуй сънувам,
че пак се връща планината,
подобно гръб на черен бивол.
По билото изгряват гривите
на десет коня необяздени.
Те крият на челата си звездите,
а техните подкови ронят
искри по цялата земя.*

АДИЛ КАЛАЙДЖИЯТА

*Ой, какви черни ръце
има Адил Калайджията!*

*По-черни
от черните медници стари
— седнали циганки
близо до огъня.*

*Ой, какви тъмни очи
има Адил Калайджията!*

*По-тъмни
от тъмните въглени,
— хвърлени късове жар
зад духалото.*

*Ой, какви бели слънца
греят до късно пред прага му.
И продължава деня.*

ПОД ВИТОША

*Не е нещастие това,
че тук под Витоша пак мога
един живот да изкова,
прегърнал радост и тревога.*

*И да посреща всеки враг
и всеки мой приятел верен,
подковата на този праг,
хазайката ми с поглед вперен.*

*Ще дойде пролет в този двор,
ще го отрупат цветовете.
Не е квартирата затвор
под Витоша и снеговете.*

ГЛЕДАНЕ НА РЪКА

На Секица Сотирова

*Дай ми някоя книга старинна,
с древна мисъл, с попътна мечта,
както някога в твоите картини
да почувствам самите лета
с оня прах по къщята полепнал,
с натежалите клони от плод,
дето вятърът майчински шепне
и люлее небесния свод.*

*Ти протягаш ръце като книга
с две дебели корици и в тях
един свят мълчалив се издига
като знаме над нашия смях.
Много пътища други пресичат,
много тръгват ръка за ръка,
както тръгват момче и момиче
и вървят без компас, ей така.*

*Аз не съм като старите врачки
да гадая по дланни черти.
Аз гадая по земните крачки,
по очите, по твоите мечти.
Че какво са чертите? Заминаш,
заминават след тебе и те.
Над земята остават градините
и посятият плод да расте.*

ПРЕД СТАТИВА

*Здравей,
здравей, но погледът се губи.
Човекът е за теб като картина.
Не знаеш ти дали ще те залюби,
или пък равнодушен ще отмине.*

*Човекът има две очи да гледа
и устни, за да каже „лека нощ“.
Човекът ражда първата победа,
а в себе си все мисли, че е лош.*

*Не ме поглеждай като строг учител.
И аз ще седна тихо пред статива.
Ще се преливат багрите, лъчите
но на платното все ще бъдат сиви.*

*Че ти ще търсиш не човека в мене,
а цвят и сенки, някакви петна.
Такъв ли съм — две линии студени
без порив, без замах и светлина.*

ПОПЪТЕН ЗНАК

*Не искай ти от мен това —
да бъда път за тебе,
попътен знак за твоя ден,
попътно вдъхновение.
Ще ми тежиш като товар,
ненужен, непотребен
и щом остана победен,
не ще повярваш в мене.*

ОТГОВОР

*Ти ме питаш как ли съм ги писал
тези песни, пълни с топлина.
В кой ли край разцъфнал мойта мисъл
е открила тази красота,*

*че когато слънчевите устни
заразпридат нишките в захлас
като ручей римите се впуснат,
завъняват с чист и топъл глас.*

*Аз не зная. Все едни и същи
идват и се връщат светове.
Самотата в мъка се превръща,
мъката — в лирични стихове.*

ОРИС

*От никого не чакам нищо
и сам за нищо не скърбя.*

Славчо
Красински

*Нямам нищо. Път — несрета
и от всичко ми додея.
Моят свят — разпети петък —
все през сълзи песни пее.*

*За кого ли? И едва ли
друг добро за друг да дири.
Само старите кавали
будят сънните баури,*

*а над тях дъждът обилен
мие звездните олтари.
Ти ли, Боже, с тъмно биле
нощ поръси, ден попари,*

*та белея и чернея
под небесната обител
с твойта вяра, но за нея
и животът ми пребит е.*

*Нямам нищо. Път — несрета
и от всичко ми додея.
Моят свят — разпети петък —
все през сълзи песни пее.*

ЧЕРНА ПЕСЕН

Трябва да бъдели
песните весели,
блеснали багри
на белите листи.

Трябва,
но мъка сърцето ми беси
и почерняват
пресекнали мислите.

Трябва да бъдели
хората птици,
в път да размахват
крила срещу вятъра.

Трябва,
но нуждата с точния прицел
стреля в крилата им
като в разпятие.

Трябва да бъдели
хората с хора
в празници,
в делници,
в дни на веселие.

Трябва,
но как като сянка от горест
пътя им, майко,
зачерква,
разделя.

ПРИСЪДА

*Не съм подлец, но няма и да бъда,
но кой ли ще ме разбере.
Над мен виси единствена присъда:
Добре си ти, добре, добре!*

*Ти имаш хляб. И вино имаш.
Какво не ти достига? Виж,
ако речеш през люта зима
земята в рай ще претвориш.*

*С бои и четка можеш всичко —
цял свят от багри и дори
в пейзаж или портрет безличен
да сложиш две черти добри.*

*А сам в среднощната тревога
съмнения да понесеш.
Не можеш да възкръснеш Бога
без себе си да отречеш.*

БЕЛЕЗИ

*Колко удари по сърцето,
вместо удари
на сърцето*

*и колко неочаквани неща,
дълбоко врязани
като безмълвен плач
в преддверието на кръвта.
И въпреки това
все още съществува Янтра.
Тече в съня,
разкъсва примката на бреговете
и светят юлските светулки
в тополата на детството,
която
в душата ми расте.*

*Колко удари по сърцето,
вместо удари
на сърцето.*

ЖЕСТОВЕ

*Все тези жестове готически,
заболи острието си
в самия огнен диск.*

*Тополи каменни,
изсечени от слънце*

и колко дълги сенки в мене!

*Сега съм тук.
Забравил съм лицата им,
но техните пътеки преминават
през моето лице*

*и знам,
че вдигна ли ръка,
ще падне удължената ми сянка
върху стръкчето трева,
което е било на хиляди години,
преди да се родя.*

ПРОБУЖДАНЕ

*Знам вече за къде ще тръгна.
Ще замина
и няма да ви казвам сбогом.
Не са ми нужни златните ви мини,
ни вашите молби.
За бога ми
не ме изпращайте!
Така е по-добре.
Човек пристига сам
и сам се връща.
Черва и кости, а душа бере
като забравен въздух в празна къща.
Ще продължи ли в погледа небето
или затворена
вратата ще остане.
Знам само, че душата ми
самотна ще си крета,
продухана от вятър,
от дъждове изпрана.*

ЧОВЕЧНОСТ

На Йосиф Йосифов и Траян Първанов

*Отиват си най-земните поети
бездомни, мълчаливи в късно лято
и падат върху тях като в куплети
ред шепи пръст, ред есенна позлата.*

*В града живяха, но под чужди стрехи
не срещнаха покой, а само вопли.
/Под дрехите им изтънели, рехави
потрепваше листо, за да ги стопли./*

*Вървяха тихо, горди и незвани,
забравени под сенките на мрака,
самотни и от болката пияни
пропадаха в нощта. Но неочаквано*

*в уречен час земята ги прибира
при себе си, под своя покрив вечен
и чак тогава хората разбират
какво е всъщност болка и човечност.*

VII.
КРАТКИ ПРОЗРЕНИЯ



Овчарски натюрморт (литография), 1967 г.

СТИХ ОТРОНВАМ...

*Стих
отронвам,
щрих
за нова
песен —*

*бяло
зърно,
черна
броеница.*

*Струни
мои
са браздите
есенни,*

*ноти
в тях —
накацалите
птици.*

БИЛА ЗЕМЯТА...

*Била земята черна,
неприветна —
безцветна
в своите
черти...*

*Земята
ражда цветовете,
затуй
не може
да цъфти.*

ДВА ПЪТЯ...

*Два пътя
за нас
зная няма.*

*Приличаме
просто
на житото.*

*Или сме
зърна
между камъни,*

*или
семена
сред браздите.*

ТУК НЯМА...

*Тук няма
малък
и голям.*

*Тук няма
прости
и велики.*

*Избързаши ли —
оставаш
сам.*

*Останеш ли —
животът
вика.*

ЖИВЕЯ...

*Живея
като всички.*

Смъртен.

*Градеж
от камък
и душа.*

*От себе си
ще се откъртя*

*и себе си
ще разруша.*

КОЛКО МНОГО...

*Колко много хвалебни слова,
колко плачещи виковете.
Просто страшно е всичко това,
да си някъде,
да си никъде.*

САМ...

*Сам
като облак
под облия хребет
тъмни
прегради
руша.*

*Сам
като сън,
като сянка на лебед —
черна,
но с бяла
душа.*

ПО-ТИХО...

*По-тихо!
Стъпвайте на пръсти!*

*Зората е дете,
от слънцето родено,
заспало
в скута на земята.*

НЕ ТЪГУВАЙ...

*Не тъгувай
за дните си презни,
ангел мой,
мой неземаен копнеж!
Аз съм
твоего щастие грешно,
ти си
моята праведна свещ.*

ПОД НЕБЕТО...

*Под небето
на пътни заблуди
ще намериш ли
крайната
точка.*

*Само облаци —
мисли прокудени.
Капе
дъжд...
Многоточие.*

БЕЗМЪЛВНО ТИХА...

*Безмълвно тиха
и безбрежна
днес е утринта
под есенната риза
и само вятърът,
нахлузил
дреха от листа,
невидим се изнизва.*

НЯМА СТЕНИ

*Няма стени и прегради,
нито пък сенки несретни.
Слънчево зайче ме радва,
цяла душата просветва.*

ВСЕ ЗА ДРУГИТЕ...

*Все за другите
бързаме, бързаме,
нямаме време
за голямата
своя мечта,
но тъгата,
която в среднощния час
ни обзема
е на слънчева жар
пепелта.*

ДНЕС ХЛЯБЪТ МИ...

*Днес хлябът ми е само
в мислите подлучен.
Не се оплаквам.
Стига ми и ада,
да бъда още жив,
отритнат като куче,
под ехото
в деня на листопада.*

НЕ СЕ КОРЕТЕ...

*Не се корете с думи строги.
Не свършва с никой този свят.
Дори забравени от Бога
в нас незабравките цъфтят.*

ТИ СИ МИСЛИШ...

*Ти си мислиш, че стигна върха
и небето е само над тебе.
Знай, тревата покрива праха,
щом не си и на нея потребен.*

ВСЕ ВИНОВЕН...

*Все виновен без вина.
Все с окови, но с крила.
Онемях от имена,
ослепях от светила.*

ТОЗИ СВЯТ...

*Този свят,
все такъв неизменно остава
с тази черна земя,
с тази мъка
безмерна край мене.
Търсих път и надежда,
поникна забрава,
сега само бездомния вятър
в душата ми стене.*

СБЪДВАТ СЕ...

*Сбъдват се моите сънища.
Колко величия!...
Волът на лятото
ближе самотния залез.
Дните се низжат протяжно —
лениви и ничии,
лягат в душите ни —
ангели кротко заспали.*

ЛЪЧ СЛЪНЧЕВ...

*Лъч слънчев ниже
наниз от листа
със сребърна игла
в небесните дъбрави
и сякаш Божи
переруди пърхат
с пурпурни крила,
подобно цвят забравен.*

КАЗВАТ СВЕТЪТ НИ...

*Казват
светът ни
огромен*

*вече векува
и в златния век.*

*Мразя
неземните
норми!*

*Искам да бъда
не Бог, а човек!*

НИЩО, ЧЕ НЕ ИСКАТЕ...

*Нищо, че не искате, бъдете!
Даже и слуги, но със заслуги!
За едни е дадено небето,
а земята, голата — за други.*

КАК НЕНУЖЕН...

*Как ненужен денят си отива
подир облак — залязла тъга,
а е всичко до болка красиво
като цвят под дъждовна дъга.*

ЗАЩО ДА ТЪРСЯ...

*Защо да търся други друми,
попътни чужди ветрове.
Аз цял живот рисувам с думи,
обагрени от цветове.*

**VIII.
ВМЕСТО РЕКВИЕМ**



Пиета (литография), 1969 г.



Пейзаж. Църквата в Широка лъка (литография), 1969 г.

ВМЕСТО РЕКВИЕМ ПОЕМА

*В памет на дядо ми Захари Ангелов Донеv,
загинал на фронта при връх Китка през
1913 година.*

1.

*Мокра земя,
кал
и разстреляни селяни —
рано
 скосени
 ръкойки
 разхвърлени.
Огнени сърпове
спорят
 и порят
 на кърпи
 простора,
птици опърпани
кроят
в крилата си
слънцето.*

2.

*А пред дворове
и порти протрити
славят с гъдулки убитите*

и се раздават
закръглени пити.
Майките
рожбите
раждат
сред нивите,
хлипа
в гърдите им
дрипава
мъката.

Кой ще догледа
деца недогледани?
Кой ще погали
жени непогалени
любени —
недолюбени,
любими —
недолюбили?

3.

Ронят се сълзи
от свещи
и хора.
Стапят
се свещите,
стапят се
хората,
вдига се мъката
скръстила
пръсти
напукани.
Ти ли си майчице?

Плачеш ли,
плаче земята —
черна светиня.

Няма го вятъра —
южният вятър,
нейде замина.

Портата стара —
стара остана,
клоните голи.
Как през живота си,
още отрано
да не се молиш.

Чуждите ниви —
дългите нощи
те състариха.
Свърши войната.
Няма го още.
Где го убиха?

4.

Три пъти
в утрото
слънцето блесва,
блесва
и пак се прикрива.
Три пъти
плесват
петлите
с крилата си
в стрехи крайпътни,
далечни
и сиви.

Дрехите вече
загниват в пръстта,
а неизпраната кръв
избуява над нея,
в цвят аленее

до дънер кръстат.

Идва задушница
кърваво алена.
Пак ще засветят
звездите бъкърено
и като
хиляди свещи запалени
ще догоряват
и капят по къра.

А незаритите
още очаквани,
срити с пръстта
от курушумите,
чужда земя
ще целуват завинаги,
вместо Балкана и Тракия.

5.

Слушайте хора!
Пейте за тази земя!
Тази земя,
под нозете на живите.
Ралото вбива гръбнак
и разрива пръстта,
майките сеят
накъкрено семето.

Пейте за тази земя
и за ръцете корави,
късали китки от здравец,
скътвали
в кърпи некърпени
цвете
и хляб неначенат.

Тази нощ
с влака
се връщат
войниците.

Майките, слезли
нощес от иконите,
бързат,
с напукани устни
целуват нощта
и като стадо
децата невръстни
хукват
по пътища пусти
пред тях.

Тази нощ
с влака
се връщат
войниците...

6.

Тихо е.
Тихо.
Бавно и плавно
на пръсти луната
качва се по стъпалата
от облаци
и като царски придворни
звездите
правят ѝ път,
за да мине.

А през баири
и свлачища орни
влачат се хора
и техните сенки

стягат сърцето
на земната мъка.
Сякаш
от долна на горна земя
места се пъкзла.

7.

Хора,
искам да питам.
Колко лица има мъката,
мъката —
непогребана,
дето в сърцата завинаги
живи
при мъртви погребва?

Казват,
че идвала
в плесен зарината
суха,
немита,
раздърпана
и като облак чер ронела
едри сълзи
върху кърпите.

Казват,
но где са мъжете,
бащите,
гдето заминаха с песен,
с песен
и блеснали щикове.

Няма ги!
Няма ги!
Няма ги!

Вятърът свирва и хуква.

*Кука сред път кукувицата —
нощната птица.*

*Няма ги!
Няма ги!
Няма ги!*

8.

*Стига сте плакали
чакали,
чакащи
жадни очи.*

*Трижди по-черни
са станали дните
от влагата.*

*Слънцето вече протяга
стопръстни лъчи,
за да обгърне
земята
и прага ви.*

Стига сте плакали!

*Много са живите
на земята родени,
непогребани —
непобедени.*

*Стърмен — София
1962–1963 г.*

IX.
ГРАФИЧНИ ПЪТЕПИСИ

МИСЛИ ЗА ЖИВОТА И ТВОРЧЕСТВОТО НА АВТОРА



* * *

КАМЕННА ИГЛИКА. Такова определение ти даде един твой талантлив художник, който тръгна преди години по големия свят. Понесе те в сърцето си като име, като символ, като обич. Каменна иглика!

Стърмен, ти наистина заслужаваш тези поетични слова. На голямата географска карта те няма.

Историците не спорят за твоето възникване.

Но има ли значение това, щом Янтра те е свила в прегръдките си и те гали с повея на върбовите си клонки, щом посрещаш утрото с детски смях и забързани стъпки?

Началото ти се крие назад във времето, когато портите са се залоствали още преди залез слънце, когато софрите на Бъдни вечер са стояли невдигнати до сутринта. Време, когато сукмани и коренки са развявали дипли по прашни друмища и преспи, когато в поясите до пунгиите с тютюна са стояли камата и пищова.

Старите чифликчийски родове на Караивановите, на Кюркчиевите, Доневите и Синабовите от Бяла са имали в оборите много стока, много ниви и голяма челяд. Овчите им стада и биволските чарди рядко са се прибирали в Бяла. Големият завой на Янтра надолу по течението, извит като

подкова, опасва плодородната равнина. Тя приютява стадата. Постепенно времето превърнало кошарите и къшлите в малко селце, сгушено в ябълков цвят.

Преди време някои се опитаха да предскажат, че големият град ще те погълне. Хората, намерили поминък в него, щели да те забравят. Пророкът сгреши. Всяка сутрин ти изпращаш към града забързани стъпки, а вечер ги посрещаш отново. Не загаснаха бащините огнища. Ти възпита чедата си в родолюбие и те те наградиха с обичта си.

Стъпката върху браздите, малката каменна иглика и зовът на кръвта излязоха по-силни от всичко. Потомъкът на Доневите, седнал под старата лозница изписва върху белия лист:

*Село, село,
белочело
— каменна иглика,
що ме мамиш
с поглед мамин,
с пролет пъстролика?*

*Дали пети
— недопети
песни да допея
или лети
— недолети
стомни да долея?*

*Дали гонен
— недогонен
вятър да догоня
в твоите ниви,
златогриви
на гърба на коня?*

*И да зная,
че до края
аз съм ти потребен,
като песен,
като есен,
като мирис хлебен.*

Иван Станчев

В-к „Дунавска правда“, 1965 г.

* * *

Преди години Донев пишеше и печаташе хубави стихове. Те имаха отличителния дъх на орница и зряла пшеница. Младият художник беше подготвил стихосбирка, но се отказа. И макар пак да пише, започна да илюстрира и да прави корици на чуждите книги. Без съмнение собствените литературни интереси и поетичното виждане му помогнаха да се изяви като един от най-търсените млади илюстратори... Сега работи корицата на историческия очерк „Хайдутини“ от Иван Богданов.

На младия график издателство „Народна младеж“ повери поредицата от шест книги „Повест за живота“ на Константин Паустовски. Вече сте видели първата книга — нея Донев счита за личен успех. Димитър Донев се стреми корицата и обложката да съжителстват, но да не се повтарят като решения. За илюстрациите към японската приказка „Вълшебната кутийка“ съвсем не вървеше непознатите мотиви да се превеждат на български чрез взаимствуван абстрактно-декоративен японски стил. Илюстрациите на Донев постигнаха колорита на японската приказност, но с българския език на цветната хармония и на необикновеното.

Димитър Арабаджиев

В-к „Студентска трибуна“,
7 март 1967 г.

* * *

За Димитър Донев всяка картина е повод да изрази известни внушения. И навсякъде темата е свързана с една дълбока обич към земята. Без ненужни подробности, с особен ритъм, който е със задача да разкрие най-значимото.

Няма сезон през който Донев да не пътува из Родопите. Из смолянските села го гледат с удивление: „Какво има толкова по тях, че този с калема иска да ги рисува?“ Но това е само в началото на запознанството. След това се облягат на гегата и почват да му пеят. Доверието се печели с добри очи и добро сърце.

В родопските къщи на Донев наистина има нещо очарователно. Те не са обикновени илюстрации.

Става така, че той идва да рисува къщи, а разказва за хората, за България.

Лицата от цикъла „България“ са може би най-голямото му постижение. Те са стоплени ту от мисъл, ту от внезапна радост или интимно чувство.

Понякога заприличват на каменна пластика, която живее, диша, говори.

Георги Тахов

В-к „Народна младеж“,
11 февруари 1971 г.

* * *

В творчеството на Димитър Донев темата за жената е сред главните. Литографиите „Те запомниха“, „Майка“, „Родопчанка“ и пр. внасят свой щрих в образа на българката с толкова богати традиции в нашето изобразително изкуство...

Израсъл в равнината, Димитър Донев я одухотворява с тънък усет за настроенията на земята и дърветата. И докато „Пейзаж от Красно село“, „Пейзаж от Земяне“, „Градски пейзаж“ ни карат да мислим най-вече за овладян професионализъм в трактовката на темата, то „Добруджански пейзаж“ въздейства спонтанно и завладяващо.

Маргарита Петринска

В-к „Народна младеж“,
27 февруари 1975 г.

* * *

„Изкуството не е разкошна гробница, загубена в скования сън на усамотената вечност на отминали векове. То е част от процесията на живота, то се нагажда непрестанно към изненадите, които го връхлитат, като изследва непознати светилища на действителния живот, които открива в своето дълго странствуване към едно бъдеще, така различно от миналото, както дървото се различава от семето.“

Мислите си за младия художник започвам с думите на Рабиндранат Тагор не само за това, че големия индийски чародеец е бил и голям поет, и известен художник, а защото и самия Донев още като студент носеше в папката си рисунки и написани стихове. И все още тези две изкуства стоят пред него на едно равнище и не знае към коя насока да отправи усилията си. Струва ми се, че той не смее да обърне гръб нито на едното, нито на другото.

Почти всички творби на художника са свързани със земята, но в тях не съществува патетика, а едно потърсено вътрешно състояние на хората.

В ръцете на жените от рисунките си художникът е „вградил“ нещо от ръцете на своята майка.

Нарисува ли нещо, търси мнението и оценката на тези, които са около него. Ако преценките съвпадат с неговите разбирания, художникът ги приема, но трудно се съгласява с противоречивите мнения, което говори за изградено самочувствие.

Михаил Тошков

Сп. „Зорница“,
Брой 2, 1977 г.

* * *

Познавам Димитър Донев от доста години и преди всичко като талантлив художник. Интересното е, че той претворява и в стихове трепетите на сърцето си. Трябва да признаем, че в лириката достига до свое виждане и няма да прозвучи пресилено, ако кажем, че той е и художник на словото. Имах възможност да прочета готовата му за печат стихосбирка „Глинена лампа“, където с точни и отсечени щрихи ни дава картината на едно лирично присъствие. И тук той си служи с пестеливи словесни средства и открива онова, което само роденият художник може да открие.

Салис Таджер

Сп. „Зорница“,
Брой 11, 1977 г.

* * *

Ако ми бъде позволено да изложа пристрастието си към художника и човека Димитър Донеv би трябвало далече да надхвърля предварително ограничения обем на тези редове. Чувствам се задължен да спомена поне за първата си по-цялостна среща с изкуството на този творец, не толкова защото беше силно впечатляваща, колкото за това, че в нея се коренеше всичко, което по после художникът създаде. Става дума за дипломната му изложба (в средата на 60-те години) при завършването му на Художествената академия.

Една неголяма зала на долния етаж на сградата бе отрупана с неговите черно-бели творби: голи тела, натюрморти, пейзажи, които до хипнотичност приковаваха към себе си погледа на зрителя.

Още тогава се убедих, че имам среща с един високо надарен творец. Разбира се, че това не беше само мое мнение, а и на всички онези, които къде на шега, къде наистина, го наричаха „българския Караваджо“. Кое беше „караваджовското“ у Донеv? Пристрастието му към обема. Но не просто овал, а обем, зареден с дълбок драматизъм...

Има една графична творба, в която майката е прегърнала детето си, а то държи в едната си ръка житен клас, окриляйки го като пламъче. Този художник поетизира живота без излишен патос.

Просто — една съдържана изобразителна поетика, която укротява тонуса на творбата и я превръща в непосредствена сърдечна изповед.

Йордан Янков

В-к „Макове“,
28 юли 1989 г.

Издание:

Димитър Донеv. Глинена лампа. Нарисувани стихотворения

Автор, художник, оформител: Димитър Донеv

Редактор: Иван Кръстев

Издателство „Български художник“, София, 2008

ISBN 978-954-406-140-1

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.